

Asia: VN/4099/2024

Lausuntopyyntö: Työryhmämietintö hallituksen esitykseksi hankintalain, erityisalojen hankintalain sekä rikosrekisterilain 6 b §: n muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Esityksen yleiset tavoitteet ja päämäärät

Mitä mieltä olette esityksen yleisistä tavoitteista ja päämääristä? Saavutetaanko esityksellä hallitusohjelman yleiset tavoitteet säästöistä ja kilpailun lisäämisestä?

-

Hankintojen valmistelu

Hankintojen valmistelua koskevilla ehdotuksilla pyritään lisäämään hankintojen huolellista valmistelua, markkinakartoituksen käyttöä, sekä kilpailua julkisissa hankinnoissa. Tavoitteena on saada lisää tarjontaa ja säästöjä. Työryhmän mietinnössä ehdotetussa ratkaisussa on samanaikaisesti pyritty varmistamaan, että se on käytännön hankintatoimen näkökulmasta tarkoituksenmukainen.

-

- **Kuinka hyvin hankintalain 65, 75, 124 ja 125 §:iä koskeva esitys edistää markkinakartoituksen käyttöä ja hankinnan huolellista valmistelua?**

-

- **Ovatko esitetyt keinot sopivia näiden tavoitteiden saavuttamiseksi?**

-

Sidosyksiköiden käytön rajoittaminen

Mitä mieltä olette esityksessä ehdotetusta sidosyksiköiden vähimmäisomistusta koskevasta vaatimuksesta? Onko se mielestänne tarkoituksenmukainen ja toteuttamiskelpoinen?

Ehdotus ei ole realistinen. Ehdotus lamaannuttaisi jätehuollon toimintaympäristön.

Minkälaisia vaikutuksia esitetyllä sidosyksiköiden omistusosuuden vähimmäisvaatimuksella mielestänne on?

Uudistus edellyttäisi jätehuoltoyhtiössämme mm. omistajajärjestelyjä sekä jo nyt yli kuntarajojen toimivien jätehuollon rakenteiden purkamista. Kierrätysyhtiö Rippee Oy tuottaa osakaskuntiensa (Savonlinna, Enonkoski, Rantasalmi ja Sulkava) puolesta niille jätelaissa asetetut jätehuollon palvelutehtävät. Yhtiömme tavoitteena on tuottaa jätehuollon palveluita omistajakunnille mahdollisimman kattavasti, kustannustehokkaasti ja ympäristöystävällisesti.

Pienissä kunnissa ei ole resursseja investoida ja toteuttaa palveluja itsenäisesti. Nykyisellä mallilla alueella voidaan tarjota taloudellisia ja järkeviä jätehuollon palvelukokonaisuuksia.

Yhtiömme on perustettu vuonna 1999, ja sen omistus jakautuu seuraavasti: Savonlinnan kaupunki 84,8 %, Rantasalmen kunta 6,7 %, Enonkosken kunta 3,0 % ja Sulkavan kunta 5,5 %. Omistus perustuu asukaslukumäärään. Perustamisvaiheessa sovittiin, että kunnat vastaavat ns. omien kaatopaikkojen sulkemisesta ja niistä aiheutuvista kustannuksista.

Yhtiömme rakennutti aikoinaan yhteisessä käytössä olevan jätetäyttöalueen sekä muut toiminta-alueet, kuten hyötyaluekentän, öljyisten maiden kompostointikenttiä, konehallit ja muut rakennukset jne. Yhtiö on järjestänyt tähän rahoitukset lainoineen. Yhtiön Nousialan lajitteluasema on otettu käyttöön elokuussa 2001.

Myöhemmin rakennutettiin myös siirtokuormausasemat sekä pienlajitteluasemia esim. Rantasalmelle. Siirtokuormausasemat on rakennettu vuosina 2018 ja 2019.

Yhtiö on vastannut ja vastaa kaikista toiminnoista ja toimintakustannuksista jätemaksuilla. Alkuperäiset ja myöhemmin tehdyt investoinnit on mitoitettu suhteessa alueen asukasmäärään ja kertyviin jätemääriin.

Toimintaamme ei rahoiteta verovarilla, vaan kaikki tähän mennessä kertyneet vastuut ja muut toimintakustannukset, mukaan lukien jätetäyttöalueen jälkihoitovakuudet ja -vastuut, katetaan jätemaksuilla.

Yhtiöllä on parasta aikaa käynnistymässä yhtiön kokoluokan huomioiden suuri investointi: itsepalveluasema, jonka arvioitu kustannus on reilut miljoona euroa, alv 0 %. Investointi on jaettu kahteen osaan vuosille 2025 ja 2026. Vuoden 2025 aikana tehdään liittymä uudelle asemalle, ja itse asema rakennetaan vuonna 2026. Itsepalveluasemalla pyritään nostattamaan alueen jätehuollon palvelutasoa ja vaikuttamaan kierrätysasteeseen.

Nyt tämä vähimmäisomistusvaatimusta koskeva ehdotus voi pahimmillaan lamauttaa ja peruuttaa koko investoinnin, ja rakentamishanke siirtyy vuosilla tai jää kokonaan toteuttamatta. Käytännössä alueen jätehuollon kehittäminen menee seesteiseen tilaan uusien järjestelyjen organisoimisen ajaksi.

Jos yhtiömme jouduttaisiin purkamaan, olisi yhtiön omistus- ja rahoitusrakenteita erittäin vaikea määrittää. Lisäksi yhtiön purkaminen taannuttaisi alueen jätehuollon toimivuutta ja asettaisi pienomistajat kohtuuttomaan tilanteeseen.

- **Jos sidosyksiköitä koskeva muutos toteutetaan esitetyllä tavalla, mitä toimenpiteitä ja niistä aiheutuvia kustannuksia muutos todennäköisesti aiheuttaisi edustamanne organisaation eri toimialojen kannalta ja yleisesti?**

Yhtiöllä on neljä omistajaa, ja näistä vain yhdellä on yli 10 % omistajuus. Yhtiömme on perustettu vuonna 1999, ja omistus jakautuu seuraavasti: Savonlinnan kaupunki 84,8 %, Rantasalmen kunta 6,7 %, Enonkosken kunta 3,0 % ja Sulkavan kunta 5,5 %. Omistus perustuu asukaslukumäärään.

Yhtiön toimintakustannukset katetaan jätemaksuilla ja hyödynnettävien jätteen myynnillä. Yhtiö toimii liiketaloudellisin perustein, ja omistajakunnat eivät rahoita yhtiön toimintaa missään muodossa.

Yhtiöllä on omistuksessa Nousialan lajitteluasemalla (operatiivisen puolen pääpaikka) tuotantorakennuksia, rakennettuja kenttiä, kaksi siirtokuormausasemaa sekä jätetäyttöalue. Lisäksi yhtiöllä on omat työkoneet. Lisäksi yhtiömme on pienomistaja Itä-Suomen ekovoimalaitos Riikinvoima Oy:ssä, minne toimitetaan alueen palavaksi kelpaava sekajäte energianlähteeksi. Yhtiö on Riikinvoimassa pienomistaja, ja omistusosuus on 3,16 %. Jos ehdotus menisi läpi, se tarkoittaisi merkittävää muutosta myös tältä osin, eikä tilannetta olisi mahdollista ratkaista annetussa siirtymäajassa tai edes kohtuullisella tavalla.

Toimintaamme ei rahoiteta veroeuroin, vaan yhtiömme pääasiallinen rahoituskanava on jätemaksut. Jätemaksut määräytyvät palvelutason ja asukasmäärän mukaan.

Yhtiön omistusosuudet on jaettu asukaslukujen mukaan.

Alueellamme on kunnallisessa kuljetusmallissa vain bio- ja pakkausjätteet. Yhtiön alueella on tasataksa: näin olemme saaneet pieniin kuntiin edulliset jäteastioiden tyhjennyshinnat, vaikka suoritettamäärä on niissä alhainen. Jos nykyinen toimintamalli hajoaisi, eivät kaikki kunnat tule saamaan kohtuuhintaista palvelua tai edes välttämättä minkäänlaista tarjousta pyytämiinsä tarjouspyyntöihin.

On erittäin vaikeaa määritellä, miten yhtiö jaettaisiin tai lunastettaisiin pääomistajan toimesta. Pääomistajakaan ei voi ns. potkia pienomistajia pois, vaan asioista on sovittava muutoksen toteuttamiseksi. Tähän on varattava pitkä aika, eikä 2,5 vuoden siirtymäaika siihen riitä. Pienet kunnat joutuisivat mm. järjestäytymään uudelleen, ja niiden olisi palkattava henkilöstöä, järjestettävä rahoitus, hankittava toiminnan edellyttämät toiminta-alueet ja infrastruktuuri sekä kilpailutettava hankinnat.

Myös jäteviranomaisen tehtävät olisi järjesteltävä uudelleen, jos yhtiömme hajotettaisiin. Uudet, pienistä kunnista muodostuvat jätelaitosalueet tarvitsisivat uudet jätelautakunnat ja viranomaiset. Lisäksi niiden olisi muun muassa perustettava jätehuollon rekisterit.

- **Mitä toimenpiteitä organisaationne aikoo sidosyksikön omistajana tehdä vähimmäisomistusrajaa koskevan sääntelyn seurauksena (esimerkiksi jatkuuko toiminta markkinaehtoisena, puretaanko yhtiö, pilkotaanko yhtiö, ryhdytäänkö muihin toimenpiteisiin?)**

Jätelaissa on katsottu, että ainoastaan kunnan omistama sidosyksikkö voi hoitaa jätehuollon operatiivisia tehtäviä kunnan itsensä sijasta.

Ei osakassopimuksessa eikä yhtiöjärjestyksessä ole pykälää tai prosesseja yhtiömme pilkkomiseen, vaan ainoastaan yksittäisten omistajien lähtöä tai tuloa varten. Tämän vuoksi pilkkomisprosessi olisi äärimmäisen haastava. Prosessi olisi poliittinen ja kuntien välinen.

- **Minkälaisia taloudellisia tai muita hyötyjä muutoksesta todennäköisesti seuraisi?**

Jätehuollon kustannukset katetaan suoraan asukkailta kerättävin jätemaksuin, eivätkä kunnat itse osallistu näiden kustannusten kattamiseen millään tavalla. Kaikki taloudelliset vaikutukset kohdistuvat siis asukkaaseen. Kunnan omaan talouteen muutoksella ei ole vaikutusta.

Muutoksella ei olisi taloudellisia hyötyjä. Jätehuolto on kunnan lakisääteinen tehtävä, jonka sen on hoidettava joko omana työnään tai yhteisessä jätelaitoksessa joka tapauksessa. Muutoksen seurauksena olisi perustettava useampia jätelaitoksia tekemään sama määrä työtä kuin aiemmin on tehty yhdessä jätelaitoksessa. Tämä tarkoittaisi sitä, että saman työn tekemiseksi samalla alueella olisi palkattava useampia henkilöitä, eikä tehtäviä voitaisi hoitaa kootusti ja kustannustehokkaasti. Tämä saattaisi johtaa alueen sisällä eritasoiseen ja -laatuiseen tulokseen sekä lisätä tehottomuutta monella eri tasolla.

Ovatko esitetyt sidosyksiköitä koskevat siirtymäajat mielestänne riittävät? Kuinka paljon aikaa muutoksiin tarvitaan?

Yhtiömme jakamisesta ja pilkkomisesta olisi sovittava kuntien kesken. Tämä on mm. kuntapoliittinen prosessi. Se edellyttäisi kuntien välistä sopimista. Sopimuksissa olisi häviäjiä – jätelaitoksesta irtautuvat kunnat. Kuntia ei ole mahdollista pakottaa irtautumaan jätelaitoksesta. Jätelaitos ei voi myöskään itse yksipuolisesti irtisanoa omistajiaan.

Kirjauksen hengen toteuttaminen tarkoittaisi sitä, että mikäli kunnat eivät pysty siirtymäajan puitteissa sopimaan keskenään irtautumisen järjestämisestä, olisi jätelaitoksen osakassopimus purettava. Tällöin jätelaitos lakkaisi olemasta, eikä tällöin olisi olemassa enää tahoa, joka hoitaisi asukkaiden jätehuollon. Kaikki jätelaitoksen sopimukset ja sitoumukset purkautuisivat. Tämä aiheuttaisi ns. kaaoksen.

Siirtymäaika ei ole realistinen.

• Mitä siirtymäaikaa vaativia toimenpiteitä sidosyksiköitä koskeva kirjaus aiheuttaisi?

Toimenpiteitä olisivat: jätehuoltoviranomaisorganisaation purkaminen ja uudelleen rakentaminen, uuden jätelaitoksen perustaminen rahoitusjärjestelyineen, henkilöstön palkkaaminen, kilpailutukset, jätteenkäsittelyn järjestäminen sekä toiminnan (ml. viranomaispuolen) organisointi.

Ennen näitä tulisi ensin omistajakuntien tehdä päätökset laitoksen jakamisesta sekä tehdä konkreettinen työ taseen pilkkomiseksi ja lunastamiseksi. Pelkästään pilkkomiseen itsessään menisi todennäköisesti ainakin kaksi–kolme vuotta.

Mietinnön liitteinä olevissa eriävissä mielipiteissä on esitetty poikkeuksia sidosyksiköiden omistususuusvaatimukseen. Tulisiko vaatimukseen säätää poikkeuksia? Minkälaiset poikkeukset olisivat tarkoituksenmukaisia?

Jätehuolto tulisi jättää omistusosuusvaatimuksen ulkopuolelle. Ei ole yleisen edun mukaista, että jätehuollossa olisi tällainen vaatimus.

Turvallisuus ja huoltovarmuus

Vastaako esitys turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeviin tarpeisiin? Onko esitetty muutos riittävä keino varmistaa turvallisuuden toteutuminen hankinnan elinkaaren aikana ottaen huomioon EU-hankintadirektiivien reunaehdot, sekä muu turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeva sääntely?

-

Rikosrekisteriotteen pakollisuudesta luopuminen

Rikosrekisteriotteiden pakollisesta käytöstä luopumista koskevan ehdotuksen tavoitteena on sujuvoittaa hankintamenettelyjä ja vähentää hallinnollista taakkaa.

-

- Missä määrin muutos vaikuttaa hallinnolliseen taakkaan yhtäältä hankintayksiköiden ja toisaalta tarjoajien kannalta ja edistää näitä tavoitteita?

-

Hankintojen ilmoittaminen

Mitkä ovat näkemyksenne hankintojen ilmoittamista koskeviin muutoksiin? Lisäävätkö ehdotetut muutokset hankintojen avoimuutta tarkoituksenmukaisella tavalla?

-

Muut huomiot

-

Rautiainen Anne
Kierrätysyhtiö Rippee Oy